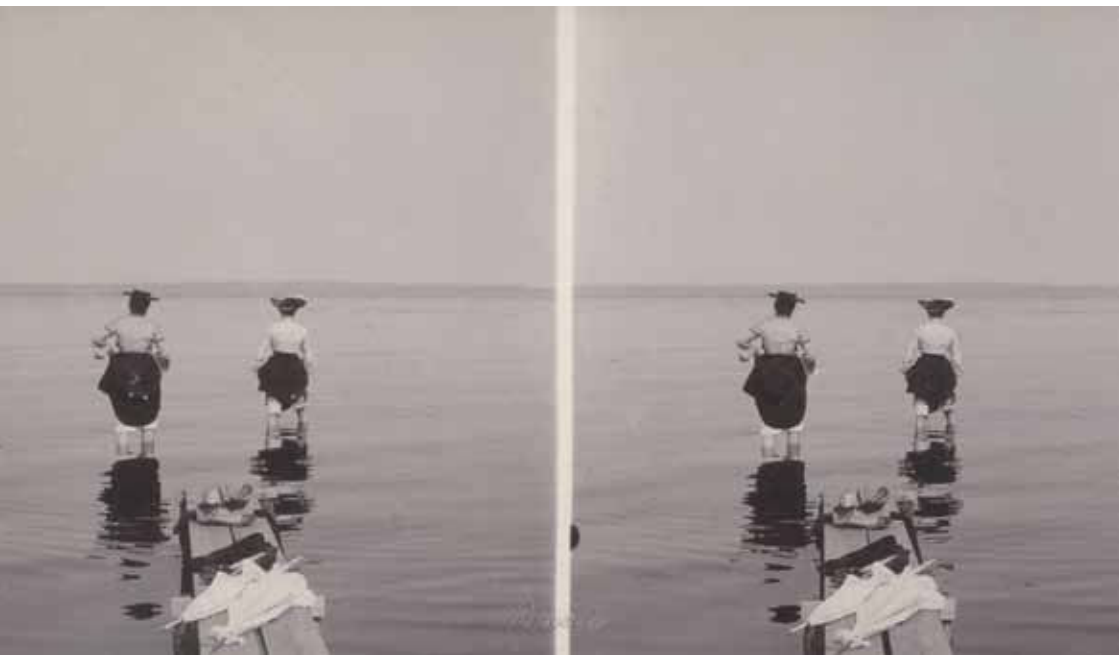

November 2011
14. årgang nr. 4

Nyt fra Museumsforeningen

Hvem gætter fotografiet?

Her ses et af Hørsholm Egns Museums lokalarkivs mange gamle fotos. De to foregående forsidefotografier har været hentet i modebranchen. Med dette foto er vi ovre i lidt anden boldgade, men ikke helt, for damernes beklædning kan måske hjælpe til datering af fotografiet.

Fotografiet er taget ved Rungsted Strand, men hvornår og hvorfor er der to?

Nyt fra Museumsforeningen
Udgivet af Museumsforeningen for
Hørsholm og Omegn.
Redaktion: Elisabeth Just Møller
(ansvarshavende) og Lene Bruunsgaard.
Tryk: Ilsted Tryk.
Oplag: 800
Deadline: 6. januar 2012.
Indlæg sendes til Elisabeth Just Møller,
elisabethsponon@gmail.com
Arrangementsgruppen: Jørn Engelbrecht
Wolf, joern.ewolf@gmail.com
Annoncer: Jens Th. Hansen,
jth@hansen.mail.dk
Medlemsbladet udkommer 4 gange årligt i
februar, april, august og november.
Bladet kan tillige læses af medlemmerne på
www.museums-foreningen.dk

Museumsforeningen for
Hørsholm og Omegn
Postadresse: Sdr. Jagtvej 2-4,
2970 Hørsholm
www.museums-foreningen.dk
Bestyrelse: Jens Th. Hansen (formand),
Lone Puge (næstformand), Peter Brandi,
Thorkild Gruelund samt Poul Væver
(kasserer). Suppleanter: Ruth Hallander og
Vibeke Olsen
Medlemskab:
Via **www.museums-foreningen.dk** eller
ved henvendelse til Hørsholm Egns Muse-
um i kontortiden (tirsdag- fredag kl. 10-14).
Årskontingent (2012) 250,- kr. pr. husstand
og 200,- kr. for pensionisthusstand.
Bank: Danske Bank, 1551 16599433.

Hørsholm Egns Museum,
Sdr. Jagtvej 2-4,
2970 Hørsholm,
www.hoersholmmuseum.dk

Udstillinger: Tirsdag – søndag kl. 13-16.
Gratis adgang. Lukket i december og januar
Lokalarkivet: Tirsdag kl. 10-12,
onsdag kl. 13-17 samt efter aftale
Kontortid: Tirsdag – fredag kl. 10-14
Telefon: 45 86 07 11

*Med mindre andet fremgår, er eftertryk af
bladets artikler tilladt med tydelig kildehen-
visning.*

Indhold

Redaktionen	side 2
Nye fund af store jernaldergårde ved Niverød.	side 4
Nyt fra museet.	side 9
Afholdte arrangementer	side 9
Kommende arrangementer	side 9
Bliv medlem af Museumsforeningen	side 10
Annoncer er vigtige	side 10

Svar på gættekonkurrencen: Hvem forestiller fotografiet?

Fotografiet er taget cirka år
1900, efter museets oplysninger.
Der er tale om stereoskopiske
fotografier. Det vil sige, at det
er taget med et apparat, som har
to linser, som åbner og lukker
samtidig, så man får to fotos.
Hensigten er, at man ved at se
fotografierne i et særligt apparat,
et stereoskop får en 3-dimensio-
nel illusion.

Kære læsere

I dette nummer af Nyt fra Museumsforeningen bringer vi en spændende artikel ”Nye fund af store jernaldergårde ved Niverød” skrevet af Ole Lass Jensen og Jakob Schlein Andersen, Hørsholm Egns Museum. Artiklen giver vores læsere den absolut nyeste viden om sommerens udgravninger i Niverød.

Forårets arrangementer byder blandt andet på en tur til Kastellet og et spændende foredrag ”Kanontorden”. I næste nummer af Nyt fra Museumsforeningen kommer en nærmere omtale af forårets arrangementer.

Bemærk også, at du i dette blad finder materiale om annoncer (som indstik midt i bladet) samt en opfordring til at blive medlem af Museumsforeningen (bagerst i bladet).

Husk også at sætte et kryds i kalenderen tirsdag den 8. maj 2012, hvor Museumsforeningen holder generalforsamling.

God fornøjelse med læsning af bladet og på gensyn i 2012.

(Red.)

**Gabriel Ash
trædrivhuse**

Botanica huset

**Julianas serier af
hobbydrivhuse**

**Yderligere oplysninger kontakt: Thorkild Gruelund
tlf.: 45 82 20 70**

C/O Bo Grønt Høsterkøb, Hørsholm Kongevej 35, 2970

Nye fund af store jernaldergårde ved Niverød

*Af Ole Lass Jensen og Jakob Schlein Andersen,
museumsinspektører ved Hørsholm Egns Museum*

Sommerens udgravninger i Niverød har givet os ny viden om egnens jernalder. For første gang er der fundet spor af store gårde fra den yngre del af jernalderen. Fund fra den tid har ellers glimret ved deres fravær.

I museets nyeste årbog, der udkom i juni 2011, kan man i artiklen ”Jernalderens gårde i Nordøstsjælland” læse om gårdenes og bebyggelsens udvikling i tiden fra yngre bronzealder (800 f.Kr.) til midten af ældre jernalder (omkring år 0). Artiklen er en slags status over de mange udgravninger af den tids gårde, som museet har foretaget gennem de sidste 25 år.

Som billedet har tegnet sig hidtil

Som årbogs-artiklen beskriver, ser det i

hovedtrækkene ud til, at der skete en vældig landbrugs- og bebyggelsesekspansion i løbet af yngre bronzealder. Fra kyststrøget langs Øresund, som var centrum for egnens bebyggelse i ældre bronzealder, bredte gårdene sig ind i landet, hvor der i løbet af en knap 1000-årig periode blev anlagt en lille gård på snart sagt hver eneste større bakketop. Ikke alle gårdene eksisterede samtidig, for den enkelte gård blev med nogle generationers mellemrum flyttet til et nyt sted. Gårdene var ikke samlet i landsbyer, men lå spredt i terrænet som enkeltgårde. Det er udtryk for en meget spredt udnyttelsesstrategi. Den magre jordbund og det småkuperede terræn, som kendetegner egnen langs Øresund, betød nemlig, at dyrkningsmulighederne var dårlige. Den enkelte gårdsenhed krævede

derfor så store bruttoarealer, at det var en fordel at sprede bebyggelsen. Systemet med de små spredtliggende gårde eksisterede frem til tiden omkring Kristi fødsel, hvor der tilsyneladende skete et dramatisk brud. Gårdene – eller i hvert fald de fleste af dem – forsvandt som ved et trylleslag. Den antagelse skyldes ikke kun, at der hidtil har manglet arkæologiske fund fra den følgende tid. At gårdene ophørte eller blev flyttet, underbygges af pollendiagrammer og af dateringer af oldtidens marker, som der stadig er bevaret spor af i vores skove. Det ser med andre ord ud til, at egnen blev forladt og var mere eller mindre affolket i mange hundrede år. At det forholdt sig sådan, tyder også egnens gamle landsbynavne på. I Nordøstsjælland findes omkring 37 landsbynavne, der alle ender på ”-rød”, f.eks. Birkerød, Vallerød, Hillerød og Niverød. Navneendelsen ”-rød” betyder rydning i en skov, så navnene angiver, at landsbyerne blev anlagt i skovland. Det skete engang i 1100- eller 1200-tallet. De arkæologiske fund, pollenanalyserne og stednavnene peger derfor tilsammen på, at egnen var

øde og skovdækket fra tiden omkring Kristi fødsel og frem til middelalderen. Ovenstående er jo et meget skarptegnet og kategorisk billede af egnens bebyggelsesudvikling i oldtiden. Vi har da også været opmærksomme på, at billedet måske skulle nuanceres – f.eks. har vi ikke villet udelukke, at der hist og her fandtes en gård i det ellers skovdækkede område, og at der ikke var tale om en total affolkning af egnen. Vi har bare ikke rigtig kunnet finde spor af jernaldergårde fra hverken yngre jernalder eller vikingetid, dvs. fra tiden mellem ca. år 100 og 1100 e.Kr. Det er der i den grad rådet bod på nu!

Udgravningerne ved Niverød

I forbindelse med byggeplaner foretog museet arkæologiske forundersøgelser på en bakke ved Niverød tilbage i 2005. Undersøgelserne påviste spor af fire gårde fra ældre jernalder, hvoraf de to blev udvalgt til udgravning. Byggeplanerne blev imidlertid skrinlagt, indtil NCC Bolig A/S sidste år købte arealerne og nu er i fuld gang med at projektere et nyt boligområde. I samarbejde med NCC udgravede museet de to gårde i maj og juni

På grundplanen af den 32 meter lange og 7 meter brede gård ser man nedgravningerne til de tagbærende stolper som to rækker, der løber ned gennem huset, samt de bevarede dele af vægforløbene. De aflange nedgravninger er spor efter en væg, der har adskilt beboelsesdelen fra resten af huset.

Der er opmålt tusindvis af stolpehuller og gruber på bopladserne ved Niverød. Heldigvis har museet for nylig investeret i avanceret GPS opmålingsudstyr, så målingerne foregår digitalt. I modsætning til de GPS'er, vi kender fra bilen, så måler de GPS'er, man bruger til professionel landmåling, med en præcision på omkring 1 cm. Det sker, både fordi GPS'en måler på et stort antal satellitter, og fordi målingen korrigeres af jordbaserede referenc punkter. Målingen sker i løbet af et sekund, så der kan opsamles rigtig mange punkter i løbet af en arbejdsdag. Data lagres i den lille markcomputer, der er tilsluttet GPS'en, og herfra eksporteres data til museets PC'er, som i løbet af få minutter genererer plantegninger af udgravningen.

i år, så byggeriet kan igangsættes, uden at det går ud over vigtige fortidsminder. Inden udgravningerne gik i gang, fik museet hjælp af dygtige fritidsarkæologer fra de arkæologiske foreninger i Hørsholm og Furesø, som afsøgte arealerne med metaldetektorer. Stor var glæden, da der blev fundet en prægtig broche af bronze, som er fremstillet i 6. eller 7. århundrede. Det tydede unægtelig på, at bakken skjulte enten grave eller gårde, som var flere hundrede år yngre, end dem vi ellers kender fra egnen.

De to udgravningsområder, der lå på hver sin lille bakketop omtrent 100 m fra hinanden, var bebygget flere gange i oldtiden. Første gang de lokale bønder slog sig ned her var i midten af bondestenalderen, omkring 2500 f.Kr. Der er blandt andet fundet en sleben flintøkse og et par flintknive fra den tid. I ældre jernalder, formentlig kort efter Kristi fødsel, vendte man igen tilbage til stedet. På begge bakketoppe blev der anlagt træbyggede gårde, hvor taget var båret af to rækker svære stolper. Om gårdene lå her på samme tid, eller om den ene afløste den anden, véd vi endnu ikke – det skal kommende kulstof 14-dateringer hjælpe med at afklare. Efter nogle generationers forløb blev de to gårde nedlagt og formentlig flyttet til et andet sted i nærheden.

De store gårde

Engang i 6. eller 7. århundrede vendte jernalderbønderne tilbage til stedet. Atter blev der anlagt en gård på hver af de to bakketoppe. Selvom disse gårde var bygget efter samme konstruktionsprincip som gårdene fra tiden omkring Kristi fødsel, var der alligevel nogle væsentlige forskelle. De ”nye” gårde var frem for alt betydeligt større, og som noget nyt var

flere af dem bygget med let buede vægforløb. Den største af gårdene var knap 32 meter lang, og havde omtrent 190 m² under tag. Et areal der skulle deles mellem mennesker og husdyr, og samtidig skulle der også være plads til oplagring af foder og forråd.

Selvom der er fundet spor efter tre af disse store gårde på hver bakketop, er det ikke udtryk for, at bønderne havde fundet sammen i landsbylignende fællesskaber. I flere tilfælde ligger gårdenes grundplaner ind over hinanden, så der højst kan have ligget to gårde ad gangen. Ligesom med gårdene fra tiden omkring Kristi fødsel er det uklart om bosættelserne på de to bakkedoppe er samtidige, eller om en enkelt gård har flyttet frem og tilbage

mellem de to bakker. I alle tilfælde viser antallet af gårde, at bosættelsen i 6. og 7. århundrede har været gennem mange generationer.

Jernalderens jern

Blandt de vigtigste fund fra bopladserne er omfattende spor efter forskellige stadier i udvinding af jern fra myremalm. Gennem hele jernalderen blev der i Danmark udvundet jern af myremalm. Myremalm indeholder jernforbindelser og dannes naturligt i kanten af vådområder, hvor den kan graves op af jorden. Jernalderbønderne ved Niverød har haft let adgang til myremalm i Langstrup mose, der ligger umiddelbart vest for bopladsområdet. Efter det store arbejde det har været at grave malmen op og

Del af en jernudvindingsovn med fastbrændt slagge.

transportere den til bopladsen, skulle myremalmen ristes og knuses til små klumper. Ved ristningen får myremalmen en kraftigt orangerød farve og bliver magnetisk. På bopladsområdet blev der fundet to nedgravninger, som var fyldt med netop ristet myremalm, der var klar til videre forarbejdning. Næste stadie i udvindingen var at skille urenhederne i malmen fra jernet. Denne proces foregik i ovne bygget af ler, hvor temperaturen skulle op på ca. 1300 grader. Ved disse varmegrader smelter myremalmens urenheder, der mest består af sand, og løber væk, så man har jernet tilbage. Udvinningsovnene er næsten aldrig bevaret, heller ikke ved Niverød, men dele af to jernudvindingsovne var blevet smidt i en af bopladsens store affaldsgruber. På delene af ovnenes leropbyggede sider kan man se spor efter de lodretstående grene, som var en del af ovnenes opbygning, og på indersiderne er der fastbrændt slagge. Som på næsten alle jernalderboplads, blev der ikke fundet et eneste redskab af jern ved Niverød. Bønderne har passet godt på disse værdifulde jernredskaber, og slidte eller ødelagte redskaber blev smedet om til nyt. Slaggerne var derimod blot affald, der skulle af vejen, og slagge blev der fundet mange af på begge boplads. Der findes ikke noget klart billede af karakteren og omfanget af den lokale jernudvinding på Sjælland. Det står dog klart, at mængden af jernslagge fra Niverød bopladserne er meget omfattende, set i forhold til hvad der normalt findes på boplads i Nordsjælland. Sammen med de sjældne fund af ristet myremalm og dele fra jernudvindingsovne giver Niverød bopladserne et sjældent detaljeret indblik i produktionen af jern.

Hvordan skal vi forstå de nye fund?

I løbet af yngre jernalder, på den tid, hvor også de ”nye” store gårde blev bygget ved Niverød, er der klare tegn på nye landbrugsmæssige ændringer. I hvert fald kan man ud fra gårdenes og bopladsernes fordeling i det sjællandske landskab se, at jernalderens bønder nu foretrak at opdyrke de tungere jorde. Terrænet ved Niverød er netop præget af stiv lerjord. Hvad der er nok så væsentligt er, at landskabets topografi også er fuldstændigt anderledes, end det småkuperede dødislandskab vi eller ser i store dele af Nordsjælland. Niverød landsby ligger nemlig på en meget stor jævn bakke, der kaldes Holtebakken (som betyder ”skovbakken”). Her har der været langt bedre muligheder for at opdyrke store, sammenhængende arealer. Samtidig grænser Holtebakken op til de vidtstrakte enge langs Nivåen, hvor kreaturgræsning har haft ekstra gode vilkår. Netop disse forhold har haft betydning for, at Holtebakken i flere perioder var et foretrukket sted at bosætte sig.

Nyt fra museet

På Hørsholm Egns Museums hjemmeside www.hoersholmuseum.dk vil der i løbet af vinteren blive omtalt aktuelle foredrag, arrangeret af museet.

Afholdte arrangementer

Omtalen kan læses på www.museums-foreningen.dk

Kommende arrangementer

Til april – nærmere bestemt **lørdag den 28. april 2012** – når foråret forhåbentligt er godt i gang – skal interesserede en tur på Citadellet Frederikshavn – det som nu kaldes Kastellet. Vi har truffet aftale med Kastellets Venner & Historiske Samling om en rundvisning på dette historiske område. Af speciel interesse for hørsholmerne er, at det var her Struensee sad fængslet. Kirkens cellefløj med ”lyttehuller” ind til guds ord fra præstens prædiken, er blevet ramt af oversvømmelserne i efteråret, men vi håber, at Struensees celle er åben igen til april.

Ved generalforsamlingen tirsdag den 8. maj 2012 vil der være foredrag om

færgefart på Øresund, fortalt af vores førende eksperter på feltet, Mogens Olesen Nørsgaard.

Derudover vil der i slutningen af marts (dato er endnu ikke endeligt fastlagt) være et foredrag ved museumsinspektør Hans Jørgen Winther Jensen, Hørsholm Egns Museum. Foredragets titel er ”Kanonorden”.

I næste nummer af Nyt fra Museumsforeningen, som udkommer i februar 2012, vil vi orientere nærmere om forårets arrangementer, ligesom det vil fremgå, hvornår der åbnes for tilmelding.

JuleBazar

Kom og besøg vores
400 m² store
julebazar og kom
i julestemning.

Åbningstider:

Man- fredag 9.00 - 17.30
Lørdag 9.00 - 16.00
Søndag 9.00 - 16.00

BO GRØNT

HØSTERKØB

Hørsholm Kongevej 35
2970 Hørsholm

Tlf. 45 89 06 89 • www.bgh.dk

Annoncer er vigtige

På side 11 har vi et indstik om, hvordan man kan annoncere i "Nyt fra Museumsforeningen", og hvad det koster.

I Museumsforeningen har vi brug for annonceindtægter, hvis vi skal opretholde den nuværende medlemservice, det er vores håb, at du vil give indstikket til en eller flere, som kunne tænkes at ville annoncere i bladet.

For tegning af annoncer kontakt venligst Jens Th. Hansen, jth@hansen.mail.dk eller telefon 49 14 79 03.

Bliv medlem af Museumsforeningen

Vi ved, at dette blad læses både af medlemmer og ikke medlemmer.

Hvis du ikke er medlem, vil vi opfordre dig til at melde dig ind, og få del i medlemsfordelene.

Er du allerede medlem, så prøv at vise bladet til de af dine venner, der ikke er medlem, med en opfordring til, at de melder sig ind.

Enten via tilmeldingsblanketten, der er her, eller via vores hjemmeside www.museums-foreningen.dk

Husk: Kun medlemmer kan deltage i vores mange spændende arrangementer.

Nyt fra Museumsforeningen

Nyt fra Museumsforeningen
Udgivet af Museumsforeningen for
Hørsholm og Omegn.

Redaktion:

Elisabeth Just Møller (ansvarshavende)
Lene Bruunsgaard

Tryk: Offset

Oplag: 800

Medlemsbladet udkommer 4 gange årligt:
Februar, april, august og november.

Bladet kan tillige læses på
www.museums-foreningen.dk

Postadresse:

Museumsforeningen for
Hørsholm og Omegn
Sdr. Jagtvej 2-4,
2970 Hørsholm

www.museums-foreningen.dk

Bestyrelse:

Se hjemmesiden:
www.museums-foreningen.dk

Medlemskab:

Se hjemmesiden:
www.museums-foreningen.dk

Årskontingent:

Se hjemmesiden:
www.museums-foreningen.dk

Bank: Danske Bank, 1551 16599433.

Annoncematerialet skal sendes pr. e-mail til
annoncer@museums-foreningen.dk som højtop-
løselig pdf-fil.

Følgende krav skal være opfyldt:

Formater: Pdf-filer skal have korrekt format. Se
annoncestørrelser og priser på de følgende sider.

Billeder og farver: Alle gråtone- og 4-farve-
billeder skal have en opløsning på 300 DPI.
Bitmapbilleder skal have en opløsning på mindst
600 DPI. Billeder kan JPEG-komprimeres i høje-
ste kvalitet. Alle billeder og farver i annoncen skal
være defineret i CMYK med en maks. totalsvært-
ning på 340 % (ingen spotcolor).

Skrifter: Alle fonte, der er brugt i dokumentet,
logoer, eps-filer m.m., inkluderes i den færdige
pdf-fil.

Museumsforeningen kan få annoncer produceret
mod merpris.

1/1-side kr. 1.000,- 1/2-side kr. 750,-
1/4-side kr. 500,- 1/8-side kr. 300,-

Annonceproduktionspriserne faktureres særskilt
direkte fra eksternt tegnestue og er ekskl. moms.

*Annoncer leveret i formater fra Word, PowerPoint,
Corel Draw, OpenOffice, Pagemaker oa. accepteres
ikke - men kun annoncer i PDF-format som ovenfor
beskrevet.*

Deadlines for annoncemateriale:

Februarnummeret - 15. januar

Aprilnummeret - 15. marts

Augustnummeret - 15. juni

Novembnummeret - 15. oktober

BEMÆRK:

Da Museumsforeningen ikke er momsregistreret opkræves der ikke moms for selve annoncen.

1/1 side

Bredde: 122 mm

Højde: 184 mm

Pris pr. indrykning kr. 3.250,-

v. 2 indrykninger kr. 6.000,-

v. 4 indrykninger kr. 11.000,-

Annoncering på Museumsforeningens hjemmeside

Bannerannoncering på vores hjemmeside er nemt og økonomisk meget attraktivt. Vi har ca. 500 unikke brugere som kommer forbi hjemmesiden pr. måned.

Pris for 12 måneder er kun kr. 2.000,-

Bannerne vises i formatet 140x105 pixel og kan både være still's eller animerede gif's.

Hvis du er interesseret skal du ikke holde dig tilbage for at få yderligere information hos **Lone Puge** på telefon 20 11 82 09

eller på
annoncer@museums-foreningen.dk

1/2 side, bredformat

Bredde: 122 mm

Højde: 90 mm

Pris pr. indrykning kr. 1.750,-

v. 2 indrykninger kr. 3.000,-

v. 4 indrykninger kr. 5.500,-

BEMÆRK:

Da Museumsforeningen ikke er momsregistreret opkræves der ikke moms for selve annoncen.

1/8 side

Bredde: 58,5 mm

Højde: 43 mm

Pris pr. indrykning kr. 425,-

v. 2 indrykninger kr. 800,-

v. 4 indrykninger kr. 1.500,-

1/4 side

Bredde: 58,5 mm

Højde: 90 mm

Pris pr. indrykning kr. 850,-

v. 2 indrykninger kr. 1.500,-

v. 4 indrykninger kr. 2.750,-

1/2 side, højformat

Bredde: 58,5 mm

Højde: 184 mm

Pris pr. indrykning kr. 1.750,-

v. 2 indrykninger kr. 3.000,-

v. 4 indrykninger kr. 5.500,-

**Museumsforeningen
for Hørsholm og Omegn**

c/o Hørsholm Egnens Museum
Sdr. Jagtvej 2
2970 Hørsholm

Jeg/vi vil gerne være medlem af
”Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn”

Navne: _____

Adresse: _____

Postnr./by: _____

Telefon/mobil: _____

e-mail: _____

Fødselsdato: _____ År: _____

Der betales om året pr. husstand:

Hvis alle i husstanden er under 65 år er kontingentet kr.

Hvis én i husstanden er over 65 år er kontingentet kr.

Afsender:
Museumsforeningen for
Hørsholm og Omegn
Sdr. Jagtvej 2-4
2970 Hørsholm

